

Nr 117.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående beredande av rörelsekapital för bränslekommissionen under år 1918; given Stockholms slott den 22 februari 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att för beredande av rörelsekapital för bränslekommissionen under år 1918, att användas i enlighet med vad i ovannämnda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden utvecklats, å tilläggsstat för samma år anvisa ett reservationsanslag av 100,000,000 kronor att utgå av tillfälliga lånemedel.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

*Utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 22 februari 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson anförde här-
efter:

I skrivelse den 15 februari 1918 har bränslekommissionen gjort framställning om beredande av ökat rörelsekapital för kommissionen.

Under erinran att redan i det förslag till tilläggsstat för år 1918, som förelagts innevarande års riksdag, anslag för ändamålet beräknats till belopp av 100,000,000 kronor, anhåller jag nu att få underställa denna fråga Eders Kungl. Maj:ts prövning.

Till en början tillåter jag mig därvid i korthet beröra de anordningar, som under år 1917 träffades för finansierandet av bränslekommissionens verksamhet.

I en den 12 maj 1917 dagtecknad proposition, nr 369, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att *dels* ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp av högst 50,000,000 kronor att i enlighet med de av chefen för finansdepartementet angivna grunder användas för bränslekommissionens vedanskaffning under år 1917, *dels ock* medgiva, att av detta belopp finge för statens räkning tecknas aktier intill ett belopp av 99,600 kronor i ett för denna vedanskaffning bildat bolag.

Kungl. Maj:ts
proposition
till 1917 års
riksdag

Enligt det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden den 12 maj 1917 framhöll dåvarande departementschefen vid ärendets föredragning, att det, för bedrivande av en vedavverkning av den omfattning, varom här vore fråga, uppenbarligen krävdes ett mycket stort rörelsekapital, möjligen överstigande 300 miljoner kronor. Då det icke syntes lämpligt att ifrågasätta en statskredit av denna storlek, hade departementschefen sökt finna en utväg att, utan anlåtande av riksdagens kredit till nämnda belopp, ändock säkerställa bränslekommissionens verksamhet. För det ändamålet hade han tänkt sig bildandet av ett särskilt aktiebolag med staten såsom huvuddelägare, vilket bolag skulle hava att i viss närmare angiven ordning förmedla den erforderliga krediten.

Härom förmälde departementschefen vidare följande:

I de fall, där bränslekommissionen övertog skog eller skogsmark enligt förfoganderättslagen, hade kommissionen alltid en viss kredittid att räkna med. Men även i de fall, där kommissionen komme att genom frivillig överenskommelse med enskild jordägare köpa dennes på rot stående skog, borde den frivilliga överenskommelsen lätteligen kunna förenas med avtal om kredit. Denna kredit kunde då eventuellt få formen av en accept, lämnad av det bolag, varom här vore fråga. I mån som sålunda kredit enligt förfoganderättslagen eller genom frivillig överenskommelse lämnades, komme man också närmare den tid, då betalning för den ved, som bränslekommissionen skulle tillhandahålla industrien, de enskilda trafikföretagen och allmänheten, inflöte. Man kunde för att ytterligare förminska tiden mellan den dag, då jordägaren skulle hava betalt, och den dag, då betalning för den av bränslekommissionen försålda veden inflöte, tänka sig, att t. ex. ett industriellt företag redan vid överenskommelse om framtida leverans av ved betalade med växel. Genom dessa eller andra anordningar, som naturligen borde ske i samråd med fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, syntes den kredit, vilken borde hos riksdagen äskas, kunna begränsas till ett belopp av 50 miljoner kronor, ett belopp, som då närmast skulle användas vid de kontantbetalningar, som under alla förhållanden måste av bränsle-

kommissionen göras, nämligen betalningar till administration, till arbetare och för transporter.

Slutligen framhöll departementschefen, att genom bildandet av ett aktiebolag statens ansvarighet naturligtvis icke förminskades. De förbindelser bolaget inginge bleve ju faktiskt statens. Under sådana förhållanden borde riksdagens medgivande äskas för att av ifrågavarande kredit nödigt belopp finge för statens räkning i bolaget insättas i form av aktier. Tanken vore, att bolagets aktiekapital skulle stanna vid 100,000 kronor, och att staten skulle teckna fullt ut så många aktier, som enligt gällande bolagslag kunde ligga på *en* hand. De få enskilda delägare, som inginge i bolaget, skulle naturligtvis förbinda sig att för sina andelar icke påräkna något annat än ränta och vid bolagets upplösning det insatta kapitalet. Om aktierna tänktes utställda på 100 kronor för aktie, skulle enskilda delägars andelar i bolaget begränsa sig till 400 kronor.

De medel, som för vedanskaffningen toges i anspråk, vore givetvis avsedda att i sin helhet återbetalas. Huruvida därvid ränta å desamma jämväl skulle gäldas, borde bliva föremål för framtida avgörande.

1917 års
riksdag.

I skrivelse den 12 juni 1917, nr 338, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts omförmälda proposition ävensom förklarar, *dels* att ovannämnda aktiebolag skulle vara underkastat bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 23 oktober 1915 angående skyldighet för penningförvaltande allmänna verk och inrättningar m. fl. att i vissa fall anlita riksbanken, *dels ock* att staten iklädde sig ansvaret för bolagets förbindelser.

Det för bränslekommissionens vedanskaffning under år 1917 avsedda beloppet, 50,000,000 kronor, upptogs sedermera såsom reservationsanslag å tilläggsstaten för år 1917 samt motsvarades å inkomstsidan av ett i titeln »tillfälliga lånemedel» ingående belopp av samma storlek.

Bildandet av
aktiebolaget
statsbränsle
m. m.

Med anledning av vad sålunda förekommit bildades den 9 juli 1917 det ifrågasatta bolaget under namn av aktiebolaget statsbränsle. Bolagets ändamål, sådant det angives i bolagsordningen, är att förvalta det rörelsekapital, varöver bränslekommissionen förfogar, ävensom att för kommissionens räkning men i eget namn uppbära kommissionen tillkommande medel och verkställa utbetalningar, som föranledas av kommissionens verksamhet. Aktiekapitalet utgör 100,000 kronor, fördelade på 1,000 aktier. 996 aktier ägas av svenska staten. All ut-

delningsbar vinst, som kan uppkomma av bolagets rörelse, tillfaller staten. Vid bolagets upplösning erhåller enskild innehavare av aktie endast aktiens nominella värde.

Efter att i korthet hava redogjort för de anordningar, som under fjolåret vidtagits för beredande av erforderligt kapital för bränslekommissionen, anför kommissionen i sin förberörda skrivelse den 15 februari 1918 i fråga om det nu inträdda behovet av ytterligare rörelsekapital följande:

*Bränsle-
kommissio-
nens skrivelse
den 15
februari 1918*

»Den kredit, som sålunda ställts till kommissionens förfogande, har i första rummet använts vid sådana betalningar, vilka uppenbarligen måste göras kontant, såsom arbetslöner och andra direkta utgifter för mänsklig och mekanisk arbetskraft. För skog, som tagits i anspråk jämlikt förfoganderättslagen, har i enlighet med gällande föreskrifter likvid erlagts genom anvisningar förfallna till betalning tre månader efter utställandet och löpande med 5 procent ränta från och med utställningsdagen. Med stöd av kungörelsen den 31 juli 1917 har bränslekommissionen använt anvisningssystemet jämväl vid betalning för ved och andra varor, som av kommissionen på frivillighetens väg upphandlats. I dylika fall har förfallotiden för anvisningarna i allmänhet utsträckts till 6 månader.

Genom användande av detta system har det varit möjligt att för år 1917 hålla de direkta utgifterna inom ramen för den av riksdagen lämnade krediten. Förfallotiden för de anvisningar, vilka kommissionen utfärdat, har nu börjat inträda. Summan av de av kommissionen hittills utställda anvisningsbeloppen uppgår till 80,095,499 kronor. Anvisningar till belopp av 12,464,436 kronor äro redan inlösta. För inlösen av de anvisningar, som komma att förfalla under stundande vår och sommar, ävensom för direkta utgifter under samma tid behöver kommissionen ytterligare kredit. Till belysande av storleken av den kredit, som härvid kan bliva erforderlig, vill kommissionen anföra följande.

Till den 1 maj 1918 beräknar kommissionen att hava anskaffat cirka 17,000,000 kubikmeter ved. Under förutsättning, att de nuvarande vedförbrukarna inom landet fortsätta att rekvirera ved i ungefär samma omfattning, som skett för tiden till den 1 juni 1918, räcker ifrågavarande vedkvantitet för tillgodoseende av deras behov intill den 1 januari 1920.

Behov, som uppkomma efter nämnda tid, kan det icke gärna komma i fråga att tillgodose genom statlig avverkning under innevarande år. Med hänsyn härtill och till vikten därav, att arbetskraft blir tillgänglig för jordbrukets behov, är det kommissionens avsikt, att den av kommissionen bedrivna vedhuggningen, som på många orter redan blivit avsevärt inskränkt, skall i huvudsak upphöra omkring den 1 maj 1918.

Kommissionens lager av ved vid huggningarnas slut beräknas uppgå till omkring 12,000,000 kubikmeter. För större delen av den lagrade veden torde man icke kunna beräkna att erhålla någon betalning förrän under kommande vinter. Visserligen är det kommissionens mening att söka förmå vederbörande livsmedelsnämnder att redan under våren och sommaren mottaga den ved, som beräknas åtgå under nästa bränslesäsong, men då livsmedelsnämnderna icke för detta ändamål

disponera något rörelsekapital, kan kommissionen icke kräva betalning för denna ved, förrän densamma kan distribueras till konsumenterna, d. v. s. i huvudsak icke förrän vintern börjat inträda. Vad de industriella företagen beträffar har det icke lyckats kommissionen att förmå dem att fylla sitt vedbehov för någon längre tid framåt och ännu mindre att på sätt i det åberopade utdraget av statsrådsprotokollet ifrågasatts i förväg acceptera växlar såsom betalning för framtida leveranser.

Kommissionen nödgas sålunda å ena sidan senast under instundande sommar erlægga betalning för den kvantitet ved, som finnes i lager den 1 maj 1918 eller omkring 12,000,000 kubikmeter. Å andra sidan kan kommissionen icke beräkna, att det under sommaren kommer att inflyta några avsevärda belopp för från detta lager försåld ved. Med beräkning att utgifterna för varje kubikmeter av den lagrade veden skulle uppgå till omkring 12 kronor, skulle kommissionens utgifter under sommaren komma att överstiga inkomsterna med omkring 144,000,000 kronor. Utöver den redan anvisade krediten av 50,000,000 kronor skulle sålunda ytterligare erfordras omkring 100,000,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer bränselekommissionen i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen begära, att till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ställes ett belopp av 100,000,000 kronor såsom rörelsekapital vid kommissionens vedanskaffning under 1918.»

Departements-
chefen.

Vad bränselekommissionen sålunda anført giver vid handen, att kommissionen och det i samband med kommissionen stående bolaget, för att kunna i vederbörlig ordning likvidera den hos kommissionen lagrade veden, äro i behov av ytterligare kapitaltillgång till högst betydande belopp. Med hänsyn till den omfattning, i vilken kommissionens avverkningar bedrivits, samt förhållandena i övrigt innebär detta givetvis intet övrigt, helst som det icke i någon större utsträckning lyckats kommissionen att, på sätt som förutsatts, genom förskottlikvider från industriella vedförbrukare öka sitt rörelsekapital. Då de i samband med kommissionens vedinköp utfärdade anvisningarna till största delen förfalla till betalning under loppet av de närmaste månaderna, medan kommissionen däremot för sin del icke kan påräkna att i någon nämnvärd omfattning erhålla likvid för den lagrade veden förr än under nästinstundande vinter, måste givetvis under någon tid brist på erforderliga betalningsmedel för kommissionen göra sig gällande, och läser det ankomma på staten, som ju iklätt sig garanti för de utfärdade anvisningarna, att ställa till kommissionens förfogande de medel, som för de förestående likviderna äro nödvändiga. Jag vill i detta sammanhang erinra om, att därest de förslag till ny förfoganderättslag och till lag om ändring i vissa delar av rekvisitionslagen, vilka genom propositioner förelagts riksdagen, bliva antagna, möjlighet skulle beredas staten att likvidera i anspråk tagen skog med anvisningar, utställda på längre tid än hittills, nämligen på högst nio månader.

Ävenledes anser jag mig i detta sammanhang böra framhålla, att då det här rör sig om beredande av medel för betalning av redan avverkad och upplagrad ved, frågan kräver sin lösning alldeles oberoende av en eventuell omorganisation av bränslekommissionen eller omläggning av dess framtida verksamhet. På dessa sistnämnda spörsmål är jag för dagen icke beredd att ingå.

I avseende å storleken av den ifrågasatta nya statskrediten har jag intet att tillägga till vad bränslekommissionen anfört. Beloppet synes mig sålunda icke kunna sättas lägre än till 100,000,000 kronor. Medlen böra givetvis i sinom tid till statsverket återbetalas; och torde därvid, på sätt under fjolåret av dåvarande departementschefen framhölls, böra tagas under övervägande, huruvida jämväl ränta skall gäldas.

Det anslag, som för nu ifrågavarande ändamål kan komma att beviljas, bör, såsom redan antytts, uppföras å 1918 års tilläggsstat samt, i likhet med det tidigare anslaget för samma ändamål, givas reservationsanslags natur. Beloppet torde böra utgå av tillfälliga lånemedel, vilkas anskaffande lärer ankomma på riksgäldskontoret.

På grund av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen

att för beredande av rörelsekapital för bränslekommissionen under år 1918, att användas i enlighet med vad här ovan utvecklats, å tilläggsstat för samma år anvisa ett reservationsanslag av 100,000,000 kronor att utgå av tillfälliga lånemedel.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Stig Östergren.